

УДК: 338.48

ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ У СИСТЕМІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Грицьку-Андрієш Ю.П., Бучко Ж.І.**Приватне підприємство «Крайс», м. Чернівці, Україна
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича*

У статті розглядаються фестивалі як вид організації дозвілля та відпочинку туристів. Дається визначення терміну «фестивальний туризм», зв'язок фестивального туризму з іншими видами туризму, виділено 7 основних ознак фестивального туризму, показано зв'язок його з різними видами туризму; розглянуто чинники, за якими можуть класифікуватися фестивалі, виділено найбільш суттєві з них і дана змістовна інтерпретація всім класам досліджуваного об'єкта та зроблено типізацію фестивалів; здійснено класифікацію фестивалів за масштабом проведення, просторово-часову класифікацію фестивального туризму. Такий підхід до поняття фестивального туризму дозволить розширити існуючі види туризму, розробити концепцію подальшого розвитку туризму та місця фестивалів в економіці регіонів, де вони поводяться.

Ключові слова: фестиваль, туризм, фестивальний туризм, класифікація.

Вступ. Для сучасного туризму характерною ознакою є його диверсифікація відповідно до урізноманітнення потреб туристів. Якщо наприкінці ХХ ст. найпопулярнішою концепцією була концепція трьох "S" ("Sun – Sea – Sand") – сонце – море – пісок, то в новому тисячолітті їй на зміну приходять концепція трьох "L" ("Landscape – Lore – Leisure") – ландшафт – традиції – дозвілля [7]. Найбільш вдалою реалізацією такого трактування туризму є, на наш погляд, організація дозвілля у вигляді традиційних та сучасних свят та обрядів, характерних для корінних етносів, у мінімально перетвореному антропогенному ландшафті. У цьому контексті особливої уваги заслуговують фестивалі та організовані на їх під'рунті фестивальний туризм.

Попередній досвід. Поняття "фестивального туризму" чи "фестивального туру" все частіше з'являються у переліку пропонованих туристичних послуг і завойовують все ширшу аудиторію. Однак у розробках відомих вітчизняних вчених України та Росії нам не вдалося віднайти відповідних тлумачень цих термінів. У працях В.Ф. Кицяка [8] та монографії "Міжнародний туризм" А.Ю. Александрової ми не зустрічаємо поняття "фестивального туризму" взагалі. В монографії М.П. Крачила "Географія туризму" [9] ми знаходимо такий вид туризму, як культурно-розважальний, в якому автор виділяє розважальні подорожі з метою відвідування фестивалів та спортивних змагань. І.М. Школа [11] також виділяє пізнавальні тури, метою яких є відвідування святкових заходів, концертів, виставок, але такого терміну, як "фестивальний" в його роботах немає. Фестивально-видовищний та спортивно-видовищний як підвиди культурно-розважального туризму пропонує в своїх працях О.О. Бейдик [1]. Свою систематику рекреаційної діяльності пропонують О. Топчієв та Ц. Ван. Вони класифікують

її за *мотивацією рекреаційних потреб*. Виділяють розважальні потреби, серед яких ми зустрічаємо фестивалі, карнавали та національні свята. Після тривалого пошуку серед інтернет-джерел ми знайшли термін "фестивальний туризм (festival tourism)" [16], але і тут він використовувався як назва подорожей. Англійські вчені-економісти Diane O'Sullivan та Marion J. Jackson з 2002 року вивчають вплив фестивального туризму на економіку країни [16].

Виходячи з філософського поняття детермінізму, яке вивчає взаємозв'язки явищ матеріального та духовного світу, і основним положенням якого є існування залежності між явищами [15], ми дійшли висновку, що існуючі класифікації своєю появою вже були на порозі зародження інших. Ми вважаємо, що вже проведена ретельна класифікація підсумовує результати попереднього розвитку даної галузі і разом з тим відмічає початок нового етапу її розвитку. Класифікація сприяє руху науки зі ступеня емпіричного нагромадження знань на рівень теоретичного синтезу цих знань.

О.Д. Король запропонував точкою відліку розвитку сучасного туризму вважати кінець другої Світової Війни [12], а щодо *фестивального туризму*, на нашу думку, в сучасному його розумінні, то він почав розвиватися дещо пізніше, хоча історію має глибшу. Тому, на нашу думку, фестивальний туризм заслуговує бути виділеним в окремий вид туризму.

Під'рунтям фестивального туризму в Україні, зокрема і в Карпатському регіоні, є збережені етнічні та релігійні традиції, чому присвячено ряд публікацій [2-6, 10]. Питання класифікації фестивалів частково розглядаються Лесиком А., Бучко Ж. [10].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Різноманітні за масштабами і змістом фестивалі відбуваються в різних країнах досить

часто. Проте теоретики й практики в галузі туризму досі не об'рунтували поняття “фестивального туризму”, його специфічних ознак. Зважаючи на зростання зацікавленості до цього виду рекреаційно-туристської діяльності, залучення до нього все більшої кількості людей та ресурсів, вважаємо за потрібне об'рунтування приналежності фестивального туризму.

Формулювання цілей статті. Дослідити походження фольклорних свят, що в останні роки активно перетворюються у фестивалі і приваблюють до себе чималу кількість туристів, вивчивши сучасний їх стан, визначити перспективу подальшого розвитку фестивального туризму стало основною метою нашого дослідження. Для цього ми поставили перед собою такі завдання: дати визначення та об'рунтувати теоретико-методологічну основу “фестивального туризму”; виявити

ознак фестивального туризму: Подорожі є нетривалими (в середньому 3-5 днів); мають чітко виражені просторові рамки (місця проведення фестивалів); в останні роки спостерігається все більша зацікавленість до фестивалів та свят; простежується чітка історія розвитку фестивалів; мають мету, що відрізняється від мети пізнавального туризму; існують зв'язки з іншими видами туризму; створена система класифікацій цього виду туризму.

Саме слово “фестиваль” походить від французького слова *festival*, що означає «святковий». За визначенням енциклопедичного словника, фестиваль – масове святкування, музичні виступи, показ досягнень естрадного, кіно- та циркового мистецтва [13]. Пов'язуючи фестивальну діяльність із зростаючим туристичним рухом, а також зважаючи на міцний зв'язок з його

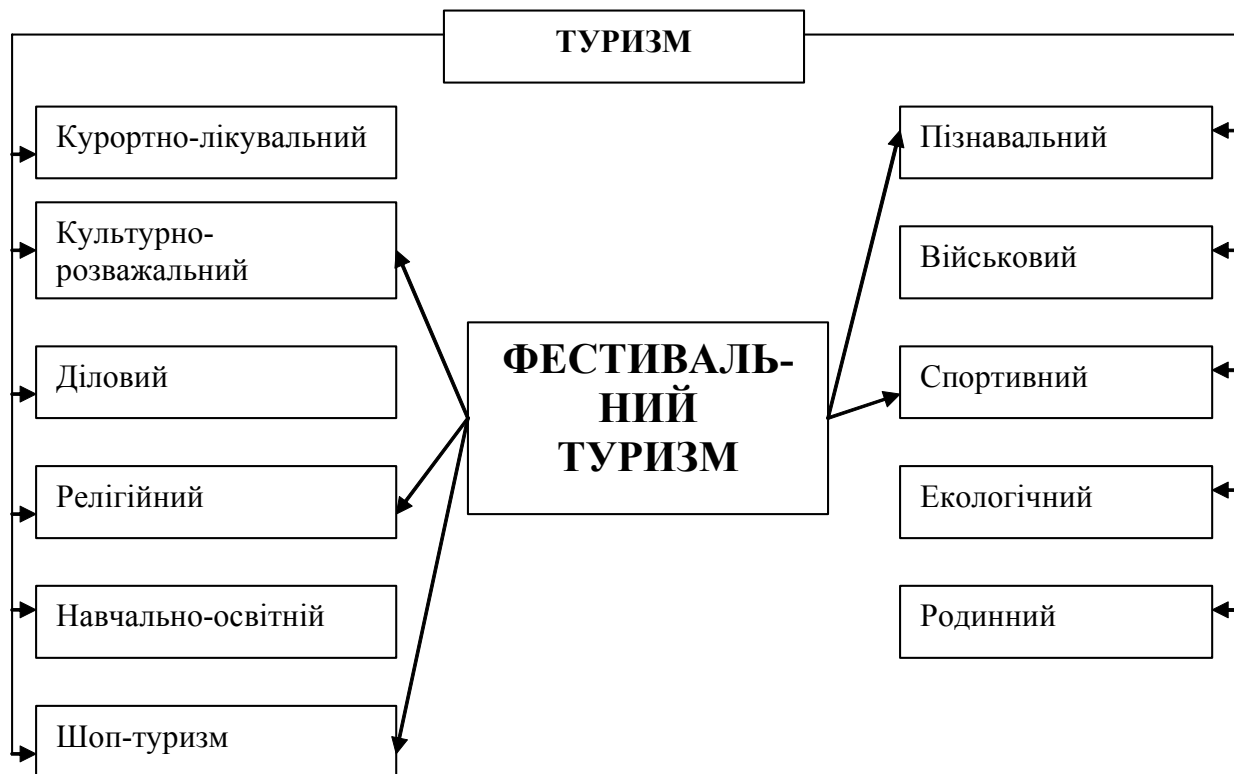

Рис. 1. Місце фестивального туризму в структурі туристичної діяльності

зв'язки фестивального туризму з іншими видами туризму; виокремити характерні риси фестивального туризму; здійснити спробу класифікації фестивального туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фестивальні подорожі мають всі ознаки туризму. Фестивальний туризм довгий час знаходився на стику пізнавального, розважального та етнографічного туризму. Ми не відкидаємо можливості знаходження спільних ознак з іншими видами туризму, але у цього виду є яскраво виражені власні особливості, що дає можливість виділити такі 7

складовими, можемо дати таке визначення:

Фестивальний туризм – це організація короткотривалих пізнавальних подорожей терміном на 5-7 днів із метою відвідування певних подій (від концертів сучасної західної музики до релігійних святкувань, від етнічних карнавалів до парадів сучасних субкультур), з періодичністю 1 раз на рік.

За методикою “Класифікація туризму за метою подорожей” О.О Бейдика [1] ми створили свою систему зв'язків фестивального туризму з іншими видами туризму (Рис. 1).

За даною схемою простежуються зв'язки фестивального туризму з культурно-розважальним, релігійним, пізнавальним, спортивним, та шоп-туризмом.

Сутнісна класифікація фестивального туризму має на меті встановити загальні принципи й закономірності встановлення класів. Для цього ми розглянули всю множину факторів, за якими можуть класифікуватися фестивалі, виділили найбільш суттєві з них і дали змістовну інтерпретацію всім можливим класам досліджуваного об'єкта. Розглянемо можливу типізацію фестивального туризму (рис. 2).

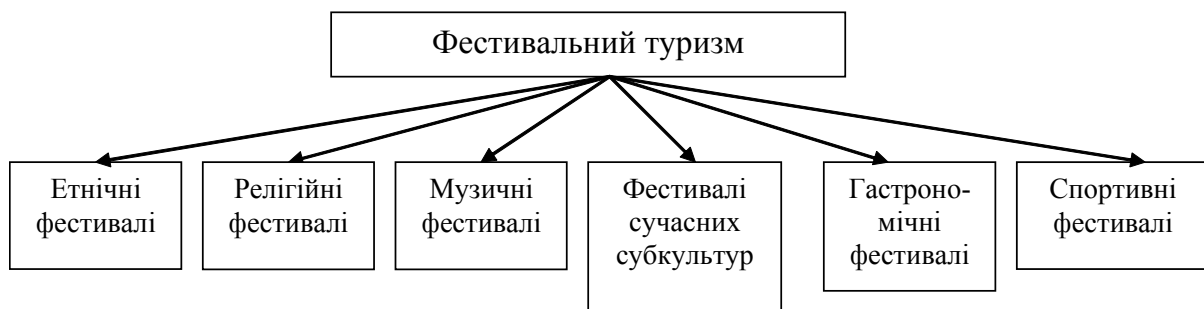

Рис. 2. Типізація фестивального туризму

До *етнічних фестивалів* належать: різноманітні свята, пов'язані з язичницькими віруваннями (Африканські фестивалі, Івана Купала, Маланка); святкування християнських обрядів та свят (Масляна); свята, які були започатковані ще в Дохристиянські часи, але під впливом релігії дещо видозмінилися, набувши статусу християнських (Венеціанський карнавал); святкування Нового року у різних народів; сучасні «збірні» етнічні фестивалі («Фольклорум» Німеччина).

До *релігійних фестивалів* належать: фестивалі, пов'язані зі світовими релігіями (Християнство, Буддизм, Іслам); фестивалі, пов'язані з національними релігіями (Іудаїзм, Зороастризм, Індуїзм); фестивалі, пов'язані з місцевими віруваннями (тотеїзм, фетишизм, магія, віра в духів предків і т.д.).

До *музичних фестивалів* належать: фестивалі (концерти) етнічної музики; фестивалі (концерти) класичної музики; фестивалі (концерти) сучасної музики.

До *фестивалів сучасних субкультур* належать: фестивалі та паради представників нетрадиційної сексуальної орієнтації; фестивалі кохання; різноманітні свята субкультур (Хіпі, Панк, Рок та ін.); кінофестивалі; фестивалі (покази) сучасної моди.

До *гастрономічних фестивалів* належать: фестивалі, пов'язані зі збором урожаю (Свято винограду); фестивалі, пов'язані певною національною стравою (Фестиваль бринзи); фестивалі,

присвячені певному напою («Октоберфест», Свято молодого вина (Грузія)).

До *спортивних фестивалів* належать: фестивалі, пов'язані зі святкуванням спортивних подій (відкриття – закриття Олімпійських ігор); проведення різноманітних чемпіонатів (Чемпіонати світу з футболу, хокею та ін.).

Розглянемо класифікацію фестивалів по вертикалі (табл. 1). До уваги ми взяли метод об'єктів просторових таксонів.

Під час проведення класифікації фестивалів за часовою ознакою (табл. 2) ми використовували історичний метод, тобто визначили причини й

фактори, що зумовили виникнення фестивалів, визначили стадії розвитку фестивалів аж до сучасного стану.

Висновки. Проведені узагальнення дають підстави вважати фестивальний туризм окремим видом, що підтверджує виокремлення його специфічних ознак та аналіз місця фестивального туризму у структурі рекреаційно-туристської діяльності. Спроба типізації та класифікації фестивального туризму дає можливість перспективних досліджень у цій галузі.

Такий підхід до поняття «фестивальний туризм» дозволить розширити існуючі види туризму, розробити концепцію подальшого розвитку туризму та місця фестивалів в економіці регіонів, де вони проводяться.

Список використаної літератури:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – 304с.
2. Білоцерківська Т.М. Значення народних звичаїв та традицій для розвитку фестивального туризму в Україні / Т.М. Білоцерківська // Сфера розваг – важлива складова у підвищенні ефективності туристичного бізнесу: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2006. – С. 224-228.
3. Бучко Ж. Народні звичаї та традиції населення Українських Карпат у контексті фестивального туризму / Ж. Бучко // Вісник наукових досліджень. Серія: Туризм. – Тернопіль, 2006. – Випуск 2. – С.183-185.

Таблиця 1

Класифікація фестивального туризму за масштабом проведення

Назва класу	Характерні риси	Назви фестивалів
Міжнародні фестивалі	Приїзд туристів із 3 і більше країн. Значна реклама. Масштаби охоплення туристів.	Карнавал у Ріо-де-Жанейро, Венеціанський Карнавал, Олімпійські ігри, Корида, Томатні бої, Новий рік у Китаї та Таїланді тощо
Національні фестивалі	Фестивалі проводяться в межах однієї країни. Реклама в національних засобах масової інформації. Залучення туристів своєї країни.	Октоберфест (Німеччина), Станфордський фестиваль (Велика Британія), Сорочинський ярмарок (Україна) тощо
Регіональні фестивалі	Свята, що проводяться в межах кількох сіл, або в одному місті. Оголошення лише в районній або в обласній газеті. Маловивчені і мало розрекламовані події серед туристів інших регіонів та інших країн.	«Храмові свята» у селах. Маланка. Дні міста. Ярмарки.

Таблиця 2

Порівняльно-часова класифікація фестивалів

1	Дохристиянські фестивалі	Олімпійські ігри, Язичницькі карнавали, Гладіаторські бої, Давньогрецькі театри.
2	Фестивалі, пов'язані з появою світових релігій.	З поширенням християнства у світі поширювались і християнські традиції.
3	Етнічні фестивалі, в яких поєднувались християнські та язичницькі звичаї	Задля популяризації нової релігії місцевому населенню дозволялось поєднувати свої язичницькі святкування з християнськими святами.
4	Гастрономічні фестивалі	З установленням певних кулінарних традицій виникали і фестивалі
5	Фестивалі сучасної музики	Спостерігалось значне поширення у 20 столітті поряд глобалізацією та утворенням так званої “світової поп-культури”
6	Фестивалі сучасних субкультур	Починають поширюватись у 2 половині 20 століття після так званої “сексуальної революції”

- Бучко Ж.І. Народні традиції в туристичній індустрії Карпатського регіону / Ж.І. Бучко, А.І. Гольча, В.П. Чупак // Сфера розваг – важлива складова у підвищенні ефективності туристичного бізнесу: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2006. – С. 231-234.
- Грицку В. Доцільність організації фестивалів для активізації туристичної діяльності в Чернівецькій області / В. Грицку, Ю. Грицку // Географія в інформаційному суспільстві. Збірник наукових праць. У 4 тт. – К. ВГЛ Обрії. 2008 – т. 4 – С.219-221.
- Грицку Ю.П. Фольклорно-етнографічні традиції Чернівецької області як чинники привабливості туризму / Ю. П. Грицку // Матеріали міжнародної

- науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців „Регіон-2007” (18-19 квітня 2007 р. м. Харків). – С. 96-101.
- Килимистий С.М. Анімація в туризмі / С.М. Килимистий. – К.: Вид-во ФПУ, 2007. – 188 с.
- Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – 312с.
- Крачило Н.П. Географія туризму / Н.П. Крачило. – К.: Вища школа., 1987. – 208 с.
- Лесик А. Фестивалі Карпатського регіону як чинник туристичної привабливості / А. Лесик, Ж. Бучко // Проблеми розвитку депресивних регіонів: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. – Ніжин: Аспект-

- Поліграф, 2007. – С. 174-177.
11. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник / [І.М. Школа]. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. – 596 с.
  12. Проблеми географії та менеджменту туризму: Монографія / [В.Г. Явкін, В.П. Руденко, О.Д. Король та ін.]. – Чернівці: Рута, 2006. – 260 с.
  13. Советский энциклопедический словарь / [состав. А.М. Прохоров]. – М.: Советская энциклопедия, 1985. – 1599 с.
  14. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: Навчальний посібник / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
  15. Философский энциклопедический словарь / [состав. Л.Ф. Ильичев]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
  16. Daine O'Sullivan. Festival Tourism: A Contributor to Sustainable Local Economic Development / O'Sullivan Daine, J. Jakson Marion // Journal of sustainable tourism. Vol. 10, N.4, 2002.

Грицку-Андриеш Ю., Бучко Ж. Фестивальный туризм в системе рекреационно-туристической деятельности. В статье рассматриваются фестивали как вид организации досуга и отдыха туристов. Предлагается определение понятия «фестивальный туризм», связь фестивального туризма с другими видами туризма. Выделено 7 основных признаков фестивального туризма. Показана его связь с различными видами туризма; рассмотрены факторы, по которым могут классифицироваться фестивали, выделены наиболее существенные из них и дана содержательная интерпретация всем возможным классам исследуемого объекта; сделана типизация фестивалей; проведено классификацию фестивалей по масштабу проведения, пространственно-временную классификацию фестивального туризма. Такой подход к понятию фестивального туризма позволит расширить существующие виды туризма, разработать концепцию дальнейшего развития туризма и места фестивалей в экономике регионов, где они происходят.

Ключевые слова: фестиваль, туризм, фестивальный туризм, классификация.

Hrytsku-Andriesh J., Buchko Z. Festival tourism in the system of recreational-touristic activities. There are festivals as a form of recreation and leisure at the tourist market. In this article examined the concept of festival tourism, liaison of festival tourism with other types of tourism. The authors distinguish seven main features of the festival tourism, showed its connection with various types of tourism; considered the whole set of factors, which may be classified festivals, marked the most significant of them, and given meaningful interpretation of all possible classes of the object; done typing festivals, a classification scale of festivals, as well as space-time classification of the festival tourism. This approach to the concept of festival tourism will enhance the existing forms of tourism, developed the concept further development of tourism and a place of festivals in the economy of regions where they occur.

Keywords: festival tourism, festival tourism, classification.